

بازخوانی پیدایش کلمه شاه در ایران

۱۷ آذر ۱۳۹۴ ساعت ۱۷:۵۰

ایلخانان مغول (خان که واژه ای مغولی است و مونث آن می شود خانم که امروزه در فارسی کاربرد فراوان دارد) صفویان : برای اولین بار شاه را بکار بردند اما نه بعنوان فرمانروا، بلکه به سنت سلسله های متصوف شاه را پیش از نام نوشتند یعنی خود را رهبر معنوی می دانستند: شاه اسماعیل، شاه تهماسب شاه عباس... ما به عباس شاه یا اسماعیل شاه بر نمی خوریم

کلمه شاه از ریشه باستانی «خشایثی» ساخته شده، تنها کلماتی که در زبان فارسی با واژه شاه هم‌ریشه اند : شایسته، شاید و شایان هستند.

نام شاهنشاه تا پایان دوره ساسانی بکار میرفت و معنی حاکم اول کشور را میداد: داریوش خشایثیه - اردشیرشاه - شاپورشاهانشاه

در دوران ساسانی از واژه "خسرو" نیز استفاده می شده است. مانند خسرو پرویز و یا خسرو انوشیروان

شاهنشاه شکل ادبی شاهان شاه است که معنی شاه شاهان می دهد.

پس از اسلام واژه شاه دو معنای متفاوت یافت : ۱- پیشوای مذهبی ۲- فرمانروا

اگر واژه شاه پیش از نام بیاید منظور، پیشوای مذهبی است : مثل شاهچراغ، شاه نعمت الله، شاه عبدالعظیم

پس از اسلام فرمانروایان ایران لقب شاه را برای خود انتخاب نمی کردند:

سامانیان (امیر: امیر اسماعیل و ...)

غزنویان (ملک، که نامی قرآنی بود: ملک محمود، ملک مسعود و ..)

سلجوقیان و خوارزمشاهیان (سلطان: سلطان سنجر و ..)

ایلخانان مغول (خان که واژه ای مغولی است و مونث آن می شود خانم که امروزه در فارسی کاربرد فراوان دارد) صفویان : برای اولین بار شاه را بکار بردند اما نه بعنوان فرمانروا، بلکه به سنت سلسله های متصوف شاه را پیش از نام نوشتند یعنی خود را رهبر معنوی می دانستند: شاه اسماعیل، شاه تهماسب شاه عباس...ما به عباس شاه یا اسماعیل شاه بر نمی خوریم

با قدرت گرفتن نادر قلی که بزرگزاده هم نبود برای اولین بار به سنت پیش از اسلام نام شاه پس از اسم قرار گرفت: نادرشاه

دوره زندیه: مجددا خان، (زندیان حکومت را از آن آل صفویه می دانستند و تا زمان پیدا شدن فرزندی از صفویان به خود لقب وکیل رعیت یا خان ایران دادند. کریمخان تاجگذاری نکرد)

قاجاریه : با آقا محمدخان آغاز می شود که شاه نبود.از دوره فتحعلی میرزا به شکل عجیبی رجعت به ایران پیش از اسلام شروع میشود. او خود را بجای فتحعلی خان، فتحعلی شاه می نامد، به سبک شاهان باستانی کتیبه نویسی می کند، ریش و محاسنش را شبیه شاهان منقوش در کتیبه ها آرایش می کند، لباس های آنان را به تن می کند.حتی تاجی که بر سر میگذارد به سبک شاهان باستانی (آنچنان که در کتیبه ها می دید) است و نامش را هم تاج کیانی بر میگزیند.پس از فتحعلی شاه تا زمان سقوط شاهنشاهی در ایران همچنان نام شاه پس از اسم می آمد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۰۸۶۰/ایران-شاه-کلمه-پیدایش-بازخوانی/>